

Theoretical aspects of decision of the problem of vocational self-determination of senior students and their personality growth are discussed in the article. The essence of professional self-determination is revealed. The main attention is paid to the values that help personality growth of senior students.

А. Шевенко

ЛИЧНОСТНЫЙ РОСТ СТАРШЕКЛАССНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ.

В статье представлены теоретические аспекты решения проблемы профессионального самоопределения старшеклассников и их личностного роста. Показано сущность профессионального самоопределения. Основное внимание обращено аспекту, который помогает личностному росту старшеклассников.

А. Шевенко

ОСОБИСТІСНЕ ЗРОСТАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ В ПРОЦЕСІ ЇХ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ.

У статті представлено теоретичні аспекти вирішення проблеми професійного самовизначення старшокласників та їх особистісного зростання. Обґрунтовано суть професійного самовизначення. Основна увага приділяється чиннику, який допомагає їх особистісному зростанню.

Стаття надійшла до редакції 03.06.2010

УДК 378.011.3-051:021.1

*Бондар С.П.
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Постановка проблеми. Сучасний учитель покликаний постійно підвищувати ефективність і якість наукової роботи, формувати пізнавальні інтереси учнів, уміння і навички самостійного поповнення знань, виховувати любов до літератури, до мистецтва слова.

Ці завдання під силу лише такому педагогу, який систематично поглиблює свою професійну кваліфікацію. Тому важливе місце в системі підготовки майбутнього вчителя відіграє бібліотека та її працівники. Основне їхнє завдання полягає в тому, щоб навчити майбутніх педагогів ще в стінах вищого навчального закладу (ВНЗ) швидко й чітко орієнтуватися у всезростаючому потоці інформації, розвивати читацькі інтереси. Бібліотека дає можливість студентам ознайомитися з різноманітною літературою: політичною, психологічною, філософською, тим самим сприяє розвитку світогляду молодих учителів.

Бібліографічні навички сприяють кращій орієнтації майбутнього вчителя в спеціальній літературі, допомагають стежити за новітніми надходженнями щодо методики

викладання предметів, розробки уроків, сучасних методів організації навчальної діяльності. Бібліотекарі та Інтернет сприяють у написанні науково-дослідних робіт студентів: рефератів, дипломних, курсових, власних наукових проектів. Особливо цінним для студентів є та бібліографічна інформація, яку вони можуть передати учням у процесі роботи - навчити швидко та якісно вибрати необхідну інформацію з потоку бібліографічних джерел. І найголовніше – це використання бібліотечних ресурсів самими майбутніми вчителями для вдосконалення своєї професійно-педагогічної майстерності.

Аналіз наявних досліджень. Питанню співпраці вчителів та бібліотек вже приділялась певна увага в науковій літературі. Місце бібліографічної орієнтації в діяльності педагога досліджували такі вчені, як В.В. Нейман, І.І. Куштаніна, Н.Н.Серебров, А.Т. Стрельнікова. Роль шкільної бібліотеки на допомогу вчителю-словеснику відображено в науковому дослідженні Н.М. Реви «Учитель-словесник і шкільна бібліотека», інформаційно-бібліотечним забезпеченням учителів займалась Є.А. Ульянова «Інформаційно-бібліотечне обслуговування вчителів», проблемам педагогічної бібліографії присвятила свої наукові пошуки С.Є. Шматова «Проблеми педагогічної бібліографії в світі перебудови народної освіти». Кожен з дослідників мав свою точку зору, свої переконання щодо вивчення літератури, але всі вони прагнули одного – повернути нове покоління до книги, навчити його вдумливо читати, яскраво відчувати, критично мислити й цінувати це мистецтво.

Можна відзначити значний прогрес у співпраці вчителів та бібліотек, але, на жаль, ґрунтовних досліджень щодо проблеми підготовки майбутнього словесника за допомогою бібліотек ще немає.

Мета статті – проаналізувати співпрацю бібліотек та майбутніх учителів.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні, враховуючи попередні дослідження, розробка шляхів бібліографічного забезпечення майбутніх учителів набуває нового змісту.

Розвиток вузівської освіти неможливий без участі бібліотек, які забезпечують якість навчання шляхом розвитку власних інновацій, які інтегрують освіту в єдиний інформаційний простір. Сучасні книгозбірні мають надзвичайно великі можливості механізації та автоматизації, комп'ютеризації, використання нових інформаційних технологій, маркетингу, менеджменту, електронної доставки документів. За допомогою інновацій удосконалилася дослідницька та науково-методична робота, завдання, які виконували бібліотекарі, зараз виконує комп'ютер. У бібліотеках організуються спеціалізовані читальні зали, Інтернет-класи, які вміщують різного виду інформацію. Сучасні бібліотеки містять нові засоби доступу до інформації, наприклад: електронний каталог, нові способи комунікації – електронна пошта, нові форми представлення інформації – електронні тексти. Пришвидшується робота пошукових систем, тому, що все зведено в електронну таблицю, так звану електронну бібліотеку.

Усі згадані вище елементи поліпшують діяльність бібліотеки, і тоді бібліотека працює як система в цілому – оновлена, реорганізована, автоматизована.

У зв'язку із збільшенням профілів та відкриттям нових спеціальностей у ВНЗ бібліотека має швидко відреагувати на організаційні зміни, чітко відкоординувати роботу з навчальним відділом, кафедрами. Викладачі розробляють навчальні та робочі програми, які надходять до бібліотек, і ті, в свою чергу, виконують замовлення кафедр: формують замовлення, отримують літературу, опрацьовують її, далі вводять інформацію в інформаційну систему та інформують користувачів про нові надходження. Таким чином, фонд бібліотеки відображає специфіку ВНЗ і швидко реагує на зміни в навчальних закладах.

Перед бібліотеками стоять важливі завдання – упорядкування літератури шляхом систематизації та каталогізації, а також сприяння тому, щоб студенти оптимально використовували дані ресурси. Роль бібліотекарів полягає у донесенні інформації та зацікавленні студентів за допомогою традиційних книжкових виставок та презентацій на сайті. Також створення інтерактивного навчального середовища, де студенти зможуть постійно обмінюватися інформацією і використовувати всі умови для засвоєння нових знань. Роль бібліотеки можна визначити наступним чином: «Бібліотека – носій культури; бібліотека – засіб формування культур; бібліотека – технологія формування культур» [1, с.60].

Отже, для вирішення завдань бібліотек щодо ефективного обслуговування майбутніх учителів, необхідно роботу цих бібліотек розподілити на декілька етапів і спрямувати на:

- 1) оптимальне комплектування бібліотечного фонду інформаційними документами, що відповідали б запитам студентів-читачів;
- 2) найактуальнішою проблемою діяльності бібліотек у обслуговуванні майбутніх учителів є створення зручного проблемно-орієнтованого довідково-пошукового апарату з метою своєчасного доведення до читача – майбутнього вчителя літератури та інформації про неї, накопиченої в фонді бібліотечної мережі, особливо нових, актуальних педагогічних видань. Правильно організований довідково-бібліографічний апарат бібліотеки дозволяє швидко орієнтуватись у тому колі питань соціальної літератури, яка необхідна даній категорії читачів. Бібліотекарям слід робити підбірки літератури, складати бібліографічні списки з тих чи інших питань на допомогу майбутньому вчителю. Фахові повідомлення, які друкуються на сторінках періодичної преси, повинні бути відображені в спеціальній картотеці;
- 3) бібліотеки повинні дбати не тільки про вивчення потреб читачів фонду, про створення зручного довідково-бібліографічного апарату, й організувати високоефективне доведення документів та інформації до споживачів. Це необхідно здійснювати за допомогою створення якісних умов їх використання, шляхом чіткої інформаційної роботи, застосування різних ефективних форм популяризації книги, в тому числі застосування врівноваженої системи бібліотечних заходів;
- 4) для забезпечення найсприятливіших умов для читання та забезпечення поточного обслуговування необхідно постійна підтримка та цілеспрямований розвиток матеріально-технічної бази бібліотек, професійно грамотне розташування й оснащення приміщення.

Таким чином, завдання бібліотечного обслуговування майбутніх учителів спрямоване на ефективне забезпечення інтелектуальних потреб майбутніх педагогів. Робота бібліотек, що забезпечують майбутніх учителів, повинна бути спрямована на своєчасне забезпечення молоді новими методичними посібниками, дидактичним та роздатковим матеріалом, розробками змісту, форм і методів позакласної та позашкільної роботи.

Серед сучасних бібліотечних інновацій найголовнішою ланкою у підготовці юних словесників є Всесвітня мережа Інтернет, яка виступає невід'ємним чинником у розвитку бібліотек та доступу інформації до користувачів. Інтернет перебрав на себе в бібліотечній діяльності різноманітні техніки та види робіт, а такі поняття, як «індекс», «ключові слова», «каталоги», «рубрики», «посилання», «електронні каталоги», використовуються як пошукові інструменти і компоненти не тільки в межах інформаційного бібліотечного середовища, а й у Всесвітній мережі. Зрозуміло, що інформаційне середовище бібліотеки та інформаційний простір Інтернет є головними засобами підтримки та розвитку читання. Бібліотека є одним із компонентів інформаційної системи ВНЗ, забезпечує користувачам доступ до електронних каталогів, систематично інформує по електронній пошті про нові надходження, підтримуючи читацькі

інтереси. Бібліотека є місцем комунікації представників різних груп у ВНЗ – викладачів, студентів, аспірантів, таким чином, вона сприяє самоосвіті та є гарним стимулом для читання.

У даний час науковців захоплює феномен електронної книги та її роль в освіті. Як зміниться бібліотека та читацькі інтереси людей з появою нетрадиційних інформаційних ресурсів? Серед переваг електронної книги науковці виділяють гіпертекстуальність та мультимедійність, легкість передавання, зручність і компактність зберігання, широкі можливості пошуку необхідної книги серед безлічі книг і самої інформації, яку вміщує дана книга. До недоліків можна віднести залежність від високих технологій, складність щодо збереження авторських прав. Але до сьогодні ще не досліджено, якими мають бути бібліотеки в майбутньому, тобто чи витіснять електронні книги традиційні. Усе залежить від читачів, якими книгами їм краще та легше користуватися. За допомогою сучасних інновацій створюються електронні бібліотеки і, відповідно, виникає новий тип читання, змінюються читацькі інтереси.

До складу технічного забезпечення сучасних електронних бібліотек входять локальні комп'ютерні мережі бібліотек, телекомунікаційні засоби для їх інтеграції, спеціальні технічні засоби (сканери, принтери тощо). Типова локальна комп'ютерна мережа книгозбірні включає Web-сервер, CD-ROM-сервер та ін. Серед спеціальних технічних засобів сучасні бібліотеки налічують сканери, лазерні принтери, настільні ксерокси, що пришвидшує роботу молодих учителів під час пошуку відповідної інформації.

Бібліотека активно сприяє всебічній творчій самореалізації молодого словесника, стимулювати яку допомагають особливі форми бібліотечної роботи: літературні салони, дискусійні клуби, вернісажі, які проводять бібліотекарі разом з педагогами, журналістами, письменниками, художниками, музикантами.

Отже, можна визначити низку завдань, які постають перед бібліотеками, щодо обслуговування майбутніх учителів:

- 1) своєчасно доводити до студентів нову літературу та інформацію про неї;
- 2) пропагувати фахові періодичні видання: газети, журнали, збірники, а також інформаційні та офіційні матеріали, які представляють собою інтерес для педагогів;
- 3) вивчити запити студентів на основі індивідуальної роботи з кожним читачем;
- 4) поліпшити формування довідково-бібліографічного фонду з урахуванням запитів студентів;
- 5) рекомендувати літературу, яка сприяє підвищенню педагогічної майстерності молодих учителів, їх професійного рівня та інтелектуальних здібностей.

Тобто, для того, щоб забезпечити інтелектуальні потреби майбутніх учителів, бібліотечні працівники повинні добре знати запити читачів, популяризувати літературу та давати інформацію про неї.

Бібліотека активно працює, коли бібліотекарями є працівники – люди високої комунікативної культури, яка проявляється в спілкуванні з окремими читачами, з читацькою аудиторією. На думку дослідниці Г. А. Алтухової, культура спілкування, якою професійно повинен володіти кожен бібліотекар, включає три основних елементи:

- 1) уміння розумітися в людях і правильно оцінювати їхню психологію;
- 2) адекватно реагувати на поведінку і стан оточуючих людей;
- 3) вибрати по відношенню до кожного читача бібліотеки адекватний спосіб спілкування, який найкращим чином відповідає індивідуальним особливостям взаємодіючих людей [3, с.25].

З культурою спілкування тісно пов'язана психологічна культура бібліотекаря, яка охоплює такі професійні якості, як витримка, терпіння, дисциплінованість, відповідальність.

Ефективність спілкування бібліотекаря та читача буде набагато вищою, якщо бібліотекар знає соціальні та професійні характеристики, психологічні особливості, мотивацію та цільові установки студентів (споживачів).

Бібліотекарі організують перегляди, огляди, оформляють списки літератури. Майбутнім учителям необхідно користуватися фондами з відповідною інформацією, відбирати публікації з періодичних видань, що стосуються нових педагогічних інновацій, авторських програм, відкритих уроків, проблем виховання. Бібліотеці слід інформувати студентів про нову літературу з питань педагогіки, методики викладання літератури. Тому працівники бібліотеки готують тематичні інформаційні списки з нових надходжень. Бібліотека рекламує свої послуги, вдаючись до систематичних публікацій, цим самим знайомить студентів і викладачів з інформацією, необхідною в навчально-виховному процесі. Для задоволення професійних потреб майбутніх учителів літератури використовуються: календарні та тематичні книжкові виставки, наукові, літературні, історико-краєзнавчі читання, науково-практичні конференції, презентації книг, зустрічі з поетами й письменниками.

Бібліотекарі влаштовують не тільки книжкові виставки, тематичні полиці, Дні інформації про надходження нової літератури, читацькі конференції, літературні вігальні, а й інколи організують кафедри видачі літератури для педагогічних працівників. Як транспортне середовище для інтеграції локальних комп'ютерних мереж бібліотек передбачається Internet.

У структурі професійної орієнтації майбутнього вчителя значне місце займає вміння шукати, відбирати, аналізувати та використовувати інформацію. Зазвичай першокурсників навчають правилам користування, акцентуючи їхню увагу на ті можливості, які пропонує їм читацький квиток. Окрім роботи з традиційними каталогами, користувачі отримують інформацію про можливості роботи з електронними документами.

Підсумовуючи, можна сказати, що на старших курсах студентів знайомлять з методикою бібліографічного пошуку в традиційних електронних каталогах, навчають працювати з універсальними виданнями, формувати довідково-пошуковий апарат наукової роботи – складати бібліографічний опис документів, оформляти посилання, структурувати список використаної літератури. Особливу увагу варто приділяти формуванню навичок роботи з новими інформаційними технологіями в бібліотеці.

На жаль, не всі бібліотеки мають належне технічне оснащення персональні комп'ютери, електронні каталоги та вихід в Інтернет. Але бібліотеки мають стати основним культурно-освітнім та інформаційним центром. Отже, місія бібліотек – зберігати й розповсюджувати культуру, освіту й інформацію, максимально задовольняючи потреби та запити майбутніх учителів та викладачів ВНЗ.

Список літератури: 1. Библиотека и образование: учебн.-метод. пособие / [Н.А. Коряковцева; за ред. О.Р. Бородин] – М.: Издательство Либерея-Бибинформ, 2009. – № 107. - 128с. 2. Михайлова Н.Н., Чулкина Т.Н. Некоторые проблемы работы педагогических библиотек / Н.Н. Михайлова, Т.Н. Чулкина // Современное библиотековедение. - 1975. - № 1. – С.42-47. 3. Серебров Н.Н. Учитель и научная информация / Н.Н. Серебров // Народное образование. – 1967. - № 10. - С.121-123. 4. Современная библиотека и образование: социокультурный аспект: научно-практическое пособие / [Н.Т. Лысикова, О.И. Алмаева, Н.Р. Вакулич]. - М.: Литера, 2009. – 80с. 5. Шматова С.Є. Проблеми педагогічної бібліографії в світі перебудови народної освіти / С.Є. Шматова // Бібліотекознавство і бібліографія. – 1987. - Вип. 27.– С.69-73.

С.П. Бондар

РОЛЬ БІБЛІОТЕКИ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті йде мова про роль бібліотеки у структурі професійної орієнтації майбутнього вчителя літератури. Особлива увага приділена сучасним бібліотекам та їхнім нетрадиційним інформаційним ресурсам. Визначено ряд завдань, які стоять перед бібліотекою, вирішення яких допоможе у підготовці майбутніх педагогів.

С.П. Бондарь

РОЛЬ БИБЛИОТЕКИ В ПОДГОТОВКЕ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

В статье идет речь о роли библиотеки в структуре профессиональной ориентации будущего учителя литературы. Особое внимание уделено современным библиотекам и их нетрадиционным информационным ресурсам. Определен ряд стоящих перед библиотекой, решение которых поможет в подготовке будущих педагогов.

S.P. Bondar

THE ROLE OF LIBRARIES IN THE PREPARATION OF FUTURE TEACHERS

The article deals with the library and their part in the professional orientation to the future teacher of literature. Modern libraries and their non-traditional informatical resources are plaid the important part in the preparation of the future teachers. There are a lot of tasks with the help of which the preparation of the future teachers will be successful.

Стаття надійшла до редакції 09.06.2010

УДК 378

*Скульська В.Є.
м. Київ, Україна*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ НАУКОВОГО СУПРОВОДУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ І НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ

Соціально-економічний розвиток держави в значній мірі залежить від рівня професійного розвитку трудових ресурсів. Тенденції на вітчизняному й світових ринках праці підтверджують факт зростання потреби у кваліфікованій робочій силі. Згідно з статистичними даними в Україні від 60% до 80% вакансій складають робочі місця для кваліфікованих робітників. Разом з цим система професійно-технічної освіти (ПТО) виявилася не готова задовольнити попит працюючих підприємств. Це особливо відчувалося в період відносно стабільного розвитку національної економіки. Наприклад, у 2007 році, коли роботодавці заявили про наявність 3 млн. *робітничих вакансій*. Однак професійно-технічні навчальні заклади (ПТНЗ) разом з державною службою зайнятості спромоглися забезпечити працевлаштування лише 850 тис. осіб. Така ситуація зумовлена як незбалансованістю обсягів і напрямів підготовки робітників у професійно-кваліфікаційній структурі, так і стрімким скороченням кількості випускників ПТНЗ (у 1985 році випуск складав 449,9 тис. чол.; у 2008 році – 197,6 тис. чол., тобто впродовж 13 років кількість випускників ПТНЗ скоротилася на 252, 3 тис. чол. або на 56,1%)[4, с. 61].

Розпочатий процес реформування ПТО не може відбуватися спонтанно. Відтак потребує системного наукового супроводу. Відсутність останнього загрожує прийняттям рішень, здатних призвести до ескалації кризових явищ в системі. У зв'язку з цим зростає